

Bemutatjuk a Lukács Archívumot

A Lukács Archívum (LAK) a pesti Duna-part egyik, pompás lépcsőháza miatt a látogatók által igencsak megcsodált Bauhaus-épületének ötödik emeletén, Lukács György egykori lakásán található. Megalakulása, amelyre lényegében mindjárt a filozófus halála után sor került, a korabeli felsőbbbség egy – Lukács hírnevét akceptáló – nagyvonalú döntésének köszönhető, valamint annak, hogy a filozófus 1971-ben bekövetkezett halálakor könyvtára és kéziratok hagyatéka végrendeletének megfelelően a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) tulajdonába került.

Számokban kifejezve a hagyatéki könyvtár mintegy 8000 kötetet ölel föl, a folyóirattár mintegy 4000 dokumentumot. A publikált írásokon túl a LAK körülbelül 10 000 irategységnyi kéziratot anyagot, 15 000 levelet, 1200 fotót, valamint film- és hanganyagokat is őriz. A gyűjtemény nem hagyatéki része a Lukács halála óta beszerzett, róla szóló másodlagos és egyéb filozófiai szakirodalom, mintegy 10 000 könyv és folyóiratszám.

A Lukács-hagyaték persze nem ezek miatt a különben imponáló számok miatt érdekes, hanem elsősorban a kéziratok és levelek okán, melynek gazdagsága nem kis részben a lukácsi pálya egy különös epizódjának, egy sokszor elregélt véletlennek köszönhető, annak tudniillik, hogy a filozófus halála után egy heidelbergi bank széfjéből előkerült egy Lukács által 1916-ban ott biztonságba helyezett koffer, több kötetnyi levelezéssel, illetve kéziratanyaggal, ez utóbbiban például az addig csak hallomásból ismert *Heidelbergi esztétika és művészetfilozófia* kézírataival.

Impozáns névsor adódik a hátrahagyott levelezést áttekintve: a LAK őrizi Lukács *Paul Ernst*-tel, *Ernst Bloch*-kal, *Emil Lask*-kal, *Georg Simmel*-el, *Max Weber*-rel stb., a háború utáni évekből pedig számos íróval, tudóssal és politikussal (*Thomas és Heinrich Mann*-nal, *Heinrich Böll*-el, *Erich Fromm*-mal, *Max Horkheimer*-rel, *Jean-Paul Sartre*-rel, *Jürgen Habermass*-sal, *Polányi Károly*-al stb.) folytatott levelezésének dokumentumait.

Más szempontból érdekes, de ugyancsak értékes a hagyatéki könyvtári része, nem is csak azért, mert számos könyvészeti különlegesség található a polcokon – azon túl is, ami Lukácsról lévén szó nem meglepő, tudniillik hogy a könyvtárban megvan az első *Hegel*- vagy a két alapvető *Goethe*-

összkiadás. A LAK nem pusztán könyv- és kézirat-tár, hanem múzeum is, és ez nemcsak annyit tesz, hogy lényegében érintetlen maradt Lukács dolgozószobája, és föllelhető az archívumban néhány további bútordarab is valamikori háztartásából, de sajátos megvilágításba helyezi a könyvanyagot is, amelynek egyik, a látogatók figyelmére számot tartó érdekessége a *könyvek térbeli rendje*, tudniillik hogy azok mintegy a munkához sorakoznak föl: a sűrűn forgatott-idézett kötetek az íróasztal közvetlen közelében találhatók – a plafon alatt, a hátsó sorokban a (Lukács számára) talán csak bizonyos összefüggésben érdekes szerzők művei rejtőznek. A filozófiai könyvtárrész másik sajátos vonása, hogy Lukács, aki pályája során többször volt kénytelen megválni könyveitől, érzékelhetően igyekezett rekonstruálni elveszett könyvtárait, lehetőleg abban a kiadásban megszerezve a fontosnak tartott műveket, amelyekből évtizedekkel korábban idézett.

Az archívum egyéb hagyatéki anyagokat is őriz, vagy mert természetszerűleg odatartoztak (pl. Lukács Györgyné hagyatéka), vagy mert maga Lukács őrizte meg őket (és a már említett heidelbergi széfjéből kerültek elő, pl. *Popper Leóé*, *Zalai Béláé*); bizonyos anyagok pedig utóbb, a kutatás során kerültek az archívumba (*Fogarasi Béla*, *Hatvany Lajos* stb.), de találhatóak a LAK-ban kéziratok *Balázs Bélától*, *Benedek Marcelltól* és *Thomas Manntól* is. Mindkét anyagrész bővíthet. Ilyesfajta bővülés köszönhető annak például, hogy halála előtt nagy dokumentum- és fénymásolat-gyűjteményt (benne a berlini és moszkvai magyar emigráció anyagaival) adott át a LAK-nak *Illés László* irodalomtörténész.

Az MTA Filozófiai Intézet keretében működő LAK megalapítását követően megkezdődött a hagyatéki

anyag feltárása (a könyvtári és a levéltári anyag nyilvántartásba vétele). Ugyanakkor elindult elsősorban a váratlanul előkerült heidelbergi kéziratok kiolvasása és kiadásra való előkészítése. Ezt a munkát Lukács egykori tanítványai, illetve az ő tanítványaik végezték, ennek eredményeképpen jelent meg a *Luchterhand* életműsorozatának, később a *Magvető Kiadó* életműsorozatának keretében a *Heidelbergi esztétika* vagy a több nyelven is megjelentetett ifjúkori levelezéskötet.

Már a tanítványok emigrációja után, 1978-ban a LAK átszerveződött, igazgatója tudományos munkatársakat verbuvált a Lukács-kutatás kiszolgálása, illetve a kiadás tudományos hátterének megteremtése érdekében. Folytatva a hátrahagyott kéziratok publikálását a LAK elindította az *Aus dem Nachlass von Georg Lukács* című sorozatot [1], amelyben (egy kritikai kiadás megelőlegzéseként) eredeti nyelven (magyarul és németül) jelentek meg Lukács olyan kéziratban maradt munkái, mint a *Drámakönyv* korai változata, két fasizmust elemző, könyv terjedelmű tanulmány, illetve a fiatal Lukács – később számtalan nyelvre lefordított – naplója stb. A műhelymunkák, a „Lukács és...” típusú dokumentumok, háttéranyagok számára a LAK *Archívumi füzetek* címmel egy másik sorozatot is kiadott (levelezés- és hatástörténeti kötetek stb.). [2]

A '90-es években induló, a LAK-ban szerkesztett *Alternatívák* sorozat (21 kötet) olyan kortárs filozófiai és társadalomtudományi munkák megjelentetésére vállalkozott, amelyek ilyen vagy olyan formában, de mégiscsak Lukács-hoz vagy a LAK-hoz köthetők. Legsürgetőbb feladatának azonban a Lukács-tanítványok valaha részben kéziratban maradt írásaibanak – köztük a Lukács-kutatás alapműveinek – megjelentetése mutatkozott; így jelentek meg újra, illetve először magyarul *Heller Ágnes*, *Fehér Ferenc*, *Márkus György*, *Vajda Mihály* Lukács-tanulmányai vagy *Radnóti Sándor* Walter Benjamin-monográfiája; de a sorozat tágabb keretek között is támogatta a kortárs filozófiai kutatást. [3]

A LAK-ban folytatott munka során főlhalmozódott fordítói, textológiai, szerkesztői tapasztalat és kapacitás, illetve a filozófiai kutatással való kapcsolat eleven szükséglete magával hozta, hogy a LAK-ban otthont kapott több Lukács-hoz közvetlenül nem kapcsolódó projekt is; ennél fogva a LAK bábáskodott vagy 80 kötet megjelenésénél, például az *Osiris Kiadó* *Heidegger-* és *Kant*-életműsorozatánál, *Nietzsche Zarathustrájának* újrafordításánál és a mű keletkezésének idejéből származó jegyzetfüzetek kiadásánál, a *Fehér Ferenc*-összkiadásnál stb.

A közelmúltban a LAK online hozzáférhetővé tette a teljes Lukács-levelezés katalógusát; elkészítette az 1945 utáni válogatott levelezés szkennelt változatát, és megkezdte kiadásra előkészítését; internetes publikálásra készen áll Lukács 20-as évek eleji cikkeinek első magyar nyelvű gyűjteménye; megkezdődött a hagyatéki könyvtár digitális katalógizálása. Tervben maradt egyelőre a korai Lukács-levelezés feltárása (a másolat nélkül készült levelek felkutatása a levelezőpartnerek hagyatékából) és kiadásra előkészítése, valamint a szövegek internetes elérhetővé tétele.

A LAK 1991-ben az *MTA Könyvtárhoz* (MTAK) került, majd 15 év múlva ismét a Filozófiai Intézetbe helyezte az MTA vezetése. Onnan 2012 januárjától került ismét a Könyvtárhoz, azóta az MTAK (mai nevén *MTA Könyvtár és Információs Központ*) *Tájékoztatási és Olvasószolgálati Osztályhoz* tartozó különgyűjteményként működik, két, könyvtárosi beosztásban dolgozó munkatárssal.

A LAK rendszeresen fogad hazai és külföldi vendégeket; segítséget nyújt a kutatómunkát végző tudósoknak és egyetemistáknak, tájékoztatással és anyagokkal szolgál kiadóknak, múzeumoknak, magánszemélyeknek, és fogad alkalmi látogatókat is. Rendszeresen ad keretet külföldi vendégprofesszorok (pl. *Andrew Feenberg*, *Manfred Frank*) előadásainak és szemináriumoknak.

A LAK hetente háromszor, hétfőn, szerdán (9–13, 14–17 óráig) és pénteken (9–12-ig) tart nyitva; a szorosabb időbeosztásra kényszerülő külföldi kutatók számára megbeszélés szerint más időpontban is.

Jegyzetek

- [1] Lukács György *hagyatékából*, 8 kötet az Akadémiai Kiadóval közös kiadásban: *A drámaírás főbb irányai a múlt század utolsó negyedében*, 1980; *Napló – Tagebuch (1910-11) / Das Gericht (1913)*, 1981; *Wie ist die faschistische Philosophie in Deutschland entstanden?*, 1982; *Wie ist Deutschland zum Zentrum der reaktionären Ideologie geworden?*, 1982; *Dostojewski. Notizen und Entwürfe*, 1985; *Demokratisierung heute und morgen*, 1985; *Versuche zu einer Ethik*, 1994; *Heidelberger Notizen*, 1997
- [2] 14 kötet: *Balázs Béla levelei Lukács Györgyhez – Egy szövetség dokumentumai*, 1982; Béla Zalai: *Allgemeine Theorie der Systeme*, 1982; *Lukács-recepció Nyugat-Európában (1956–1963)*, 1983; *Ernst Bloch und Georg Lukács – Dokumente zum 100. Geburtstag*, 1984; Bauer Hilda: *Emlékeim. Le-*

velek Lukácshoz, 1985; Ladislaus Radványi: *Der Chiliasmus*, 1985; *Írástudó nemzedékek. A Polányi család története dokumentumokban*, 1986; Mesterházi Miklós: *A messianizmus történetfilozófusa. Lukács György munkássága a húszas években*, 1987; Béla Fogarasi: *Parallele und Divergenz*, 1988; *Az ifjú Lukács a kritika tükrében. Der Junge Lukács im Spiegel der Kritik*, 1989; *Ist der Sozialismus zu retten? Briefwechsel zwischen Georg Lukács und Werner Hoffmann*, a T-Twins Kiadóval, 1991; *Dialógus a művészetről. Popper Leó írásai – Popper Leó és Lukács György levelezése*, a T-Twins Kiadóval, 1993; *Mannheim Károly levelezése, az Argumentum Kiadóval*, 1996; *Vallatás a Lubjankán. Lukács György vizsgálati ügyiratai – életrajzi dokumentumok*, az Argumentum Kiadóval, 2002

- [3] *Budapesti Iskola I.* Fehér Ferenc és Heller Ágnes tanulmányai Lukács Györgyről, szerk. Kardos András, a T-Twins Kiadóval közösen, 1995; *Budapesti Iskola II.* Márkus György és Vajda Mihály tanulmányai Lukács Györgyről, szerk. Kardos András, a T-Twins Kiadóval közösen, 1997; Radnóti Sándor: *Krédó és rezignáció*, az Argumentum Kiadóval közösen, 1999. – Ebben a sorozatban jelent meg továbbá a T-Twins, illetve az Argumentum Kiadóval való együttműködésben: Bence György–Kis János–Márkus György: *Hogyan lehetséges kritikai gazdaságtan?*, 1992; Almási Miklós: *Anti-esztétika*, 1992; Márkus

György: *Kultúra és modernitás*, 1992; Vajda Mihály: *A posztmodern Heidegger*, 1993; Bacsó Béla: *Határpontok*, 1994; Hévízi Ottó: *Alaptalanul*, 1994; Nyíri János Kristóf: *A hagyomány filozófiája*, 1994; Tallár Ferenc: *Korlátozott szkepszis*, 1994; Balassa Péter: *Majdnem és talán*, 1995; Mesterházi Miklós: *Renault Clio – Védőbeszéd a történetfilozófia tárgyában*, 1995; Ludassy Mária: *„Sem vele, sem nélküle”. Válogatott a szabadság témájára*, 1996; Fodor Géza: *Zene és színház*, 1998; Fehér Ferenc–Heller Ágnes: *Marx és a modernitás*, 2002; Mészáros István: *József Attila és a modern művészet*, 2004; Agárdi Péter: *„...a multat be kell vallani”*, 2006; Mesterházi Miklós: *Az irigységről*, 2006; Lendvai L. Ferenc: *A fiatal Lukács (Útja Marxhoz)*, 2008; Sziklai László: *Megélt esztétika*, 2010.

Beérkezett: 2013. III. 22-én.

Megőrzik a brit online tartalmakat

A *British Library* elindította azt a programját, amelynek célja az összes szigetországi digitális tartalom lementése, függetlenül attól, hogy szabadon hozzáférhető Facebook-anyagokról vagy médiaoldalakról van szó. Az intézmény sajtóközleménye alapján a projektben részt vesz a *Skót és a Welszi Nemzeti Könyvtár (National Library Scotland, National Library Wales)*, a *Cambridge-i Egyetemi Könyvtár (Cambridge University Library)*, továbbá a *Bodleian* és a dublini *Trinity College Könyvtára*. Lucie Burgess, a British Library tartalomstratégiai vezetője elmondta, hogy évente 100 terabájt digitális információt fognak eltárolni. A megőrzési időtartam 200 év, és minden tartalom – ide értve a fizetős magazinokat és újságokat is – teljesen szabadon hozzáférhető lesz. A British Library kiválasztotta a száz vezető honlapot és az ezeken megjelenő anyagokat biztosították a kutatások számára. A portálok közé tartozik a Facebook, a Twitter, az utazási élményeket összegyűjtő *Tripadvisor* és a *Rightmove* nevű brit ingatlanplatform is. Emellett összesen 4,8 millió oldalt tárolnak el teljesen, ezek között vannak a magazinok és a tudományos folyóiratok honlapjai, blogok, az alternatív irodalmi alkotásokkal foglalkozó és a hírportálok, valamint az elektronikus könyvek. Mindez Lucie Burgess szerint inkább egy pillanatkép, és a mentésekkel sietni kell, mert már így is túl sok tartalom veszett el. A remények szerint az eltárolt adatokat a mai emberek dédunokái is elolvashatják, és megérthetik, hogy miként éltek, dolgoztak és éreztek az őseik. A különböző tartalmakhoz az említett bibliotékák olvasótermeiben lehet majd hozzáférni. A tudósok 2013 végétől tanulmányozhatják az elmentett információkat.

/SG.hu Hírlevél, 2013. április 8., <http://www.sg.hu/>

(B. Bné)